

סדר יום: דילמות והצעות לכיווני מדיניות 2012–2013

לצורך זה מומלץ להרחיב את ועדת התיאום ולכלול בה ראשי ארגונים מרכזיים נוספים וגם בכירים לשעבר בשרות הציבורי בארץ ובחו"ל, מובילי דעת קהל מקרב יוצרים ואנשי אקדמיה.

דברי הסבר: הפורום נחוץ על רקע התחרות הרווחת בין הארגונים היהודיים על משאבים והשפעה הפוגעת בתאום ובריכוז מאמצים משותפים.

המאבק נגד תופעת הדה-לגיטימציה של ישראל כמדינה יהודית: יש למנות שר בכיר שירכז את האחריות הכוללת למאבק בדה-לגיטימציה, בכפיפות לראש-הממשלה. במסגרת תפקידו הוא ירכז את המטה המקצועי ויקבל את הסמכויות והכלים הדרושים. על השר הממונה יוטל לפתח אסטרטגיה ודרכי פעולה למאבק בדה-לגיטימציה, על-בסיס מסקנות והמלצות כלל הגורמים העוסקים בנושא, ולפעול למימושן.

דברי הסבר: חרף המאמצים המושקעים נגד תופעת הדה-לגיטימציה וההישגים הנקודתיים מול ביטוייה המעשיים, טרם נרשמה התקדמות משמעותית בעצירת התופעה במימד התודעתי ודרושה סמכות-על לתאום המאבק של גופי הפעולה השונים בישראל ובעולם.

בהתבסס על ממצאים המצביעים על פוטנציאל משמעותי לעלייה מאירופה, יש לרכז מאמץ מיוחד

המלצות המכון למדיניות העם היהודי הוצגו בישיבת הממשלה שהתקיימה ב-23 ביוני 2013. ראש הממשלה ברך על הסקירה והטיל על המשרד לנושאים אסטרטגיים לרכז ולתאם את המאבק בדה לגיטימציה בהתאם להמלצת המכון. סיכום הדיון בהתאם להודעת מזכיר הממשלה, מובא בסוף פרק זה.

המלצות עבור ממשלת ישראל

נוכח תחזיות להידרדרות ביטחונית (איראן, סוריה, חיזבאללה וכד'), מומלץ כי בתהליך קבלת ההחלטות בתחום זה, תשולב באופן מובנה התייחסות להשלכות על קהילות היהודיות בחו"ל.

דברי הסבר: פעילות צבאית ישראלית עלולה לגרום תגובות נגד יהודים וקהילות יהודיות בעולם.

המכון ממליץ ליזום התייעצויות תקופתיות "ישראל-תפוצות". הנושאים הנידונים צריכים להתייחס לתחומים שיש בהם עניין משותף והשפעה הדדית וכן להגברת התיאום והעמקת "העוצמה הרכה" היהודית. המכון ממליץ להשתמש במנגנון ועדת התיאום ממשלה-סוכנות, תוך ניצול מעמדה החוקי, לצורך קיום התייעצויות.

מדיניות ישראל והעם היהודי כלפי אסיה

יש לחזק ולהרחיב במטה לביטחון לאומי את המערך לתאום וניהול מהלכי המדיניות של הממשלה והארגונים היהודיים מול אסיה, ובמיוחד מול סין והודו.

- מומלץ ליזום דיאלוג ישראל-העם היהודי-סין ובנפרד דיאלוג ישראל-העם היהודי-הודו, בהשתתפות יהודים בעלי השפעה (בכירים ופוליטיקאים לשעבר, אנשי אקדמיה, אנשי עסקים) מארה"ב, אירופה, אוסטרליה, רוסיה וישראל עם בכירים מסין, במגמה לקדם שיתוף פעולה במגוון רחב של נושאים בין העמים והמדינות.

- יש לעודד דיאלוגים רשמיים למחצה (track 1.5) עם הודו וסין, שיכללו פקידים לשעבר ואנשי אקדמיה מהצד הישראלי ומכוני מדיניות ממשלתיים מובילים בשתי המדינות, אשר יתמכו בדיאלוג אסטרטגי רשמי בין המדינות. פורמט זה יאפשר חריגה מהנוקשות המובנית של הדרג הממשלתי הסיני וההודי ויתרום לשיח פתוח יותר בין הצדדים.

- חיזוק האינטרסים הכלכליים של סין בישראל באמצעות חברות ממשלתיות ומעורבות אפשרית במיזמים בתחום התשתיות והאנרגיה בקנה מידה גדול עשוי להשפיע על עמדתה של סין כלפי ישראל בתחום המדיני. בהקשר זה, יש לשקול מעורבות סינית בפרויקטים כמו שדות הגז, הפרטת הנמלים וכד' (זאת בנוסף לקו הרכבת לאילת). הסכמים אלה צריכים להבחן על פי חשיבותם האסטרטגית (ולא רק הכלכלית) ולהיחתם כחלק ממהלך כולל של שדרוג מערכת היחסים בין המדינות.

- יש לפתח אסטרטגיה כוללת בשילוב יהדות התפוצות לקירוב תרבותי יהודי וישראלי עם

בתחום ולפעול להסרת מיידית של החסמים בתחומי התעסוקה והקליטה החברתית, באמצעות הצעדים הבאים:

- כינון רשות לאומית או ועדה בין-משרדית, בהשתתפות הסוכנות היהודית, להסרת חסמים ביורוקרטים, להכרה בתארים שנרכשו בחו"ל, להקלת קליטתם של בעלי מקצועות הדורשים רישוי ולתיקון חוק הגיוס.

- שיפור משמעותי במנגנוני הקליטה בארץ. יצירת תוכנית-אב אחידה ליישובים נבחרים שתכלול את מכלול מרכיבי הקליטה: אולפנים, חינוך ילדים, פעילות קהילתית ותעסוקה. התוכנית תופעל בערים עתירות עולים בידי פרויקטורים שהוכשרו לשם כך.

- על מנת לתת מענה כולל למבקשי עלייה ממערב אירופה ובמיוחד מצרפת, מומלץ להקים גוף ביצועי שישלב את הניסיון שהצטבר בפרויקטים של עלייה קהילתית במשרד הקליטה עם הלקחים שנלמדו מקליטתם של עולים מצפון-אמריקה במשרדי הממשלה ובארגונים כמו הסוכנות היהודית ו"נפש בנפש".

- חידוש פרויקטים של עידוד עלייה קהילתית והרחבתה באמצעות הקמת המערך לגיוס פרו-אקטיבי של עולים.

דברי הסבר: לנוכח תופעות של שלילת ריטואלים דתיים יהודיים (ברית מילה שחיטה וכד'), התגברות תופעות אנטישמיות והשינויים הדמוגרפיים החלים באירופה, מתרחבת מגמת ההגירה והמעבר לקהילות יהודיות חזקות.

המלצות לקהילות היהודיות בתפוצות

נוכח האפשרות שמדינת ישראל תכנס למצב של הידרדרות ביטחונית (איראן, סוריה, חיזבאללה וכד') הקהילות היהודיות מחויבות להיערך לניהול משברים, בסיוע הקרן לבטחון קהילות בראשות יו"ר הסוכנות היהודית ומזכיר הממשלה. הפעולות מחייבות תיאום עם גורמי הביטחון המקומיים וריענון המערכת לניהול משברים על פי מסמך ההדרכה של המכון למדיניות העם היהודי.

על רקע עידן חילופי הדורות בהנהגה היהודית בצפון אמריקה והשחיקה המסתמנת בייצוג היהודי בקונגרס האמריקני חייבות הקהילות היהודיות והארגונים הארציים לעודד צעירים בולטים ומוכשרים להיכנס הן לתחום הפוליטי והן לשלבם בתפקידים בכירים בקהילה.

על מנת לקדם הכנת מאגר של מנהיגות חדשה ראוייה יש לנקוט בצעדים הבאים:

א. על הארגונים היהודיים המרכזיים לתכנן ולהשיק מיזם ארצי, שיתופי, ארוך-טווח ומתוקצב כראוי, שיסייע בגיוס, פיתוח מקצועי ושמירת משאבי אנוש של דור המנהיגות הבא. המיזם יתייחס לרשת הארגונים היהודיים כאל מערכת כלל-ארצית בעלת צרכים משותפים וקשרי תלות הדדיים, ויעסוק בהגדרת חזון וסדר יום משותפים לארגונים יהודיים מקומיים, כלל-ארציים ובינלאומיים.

ב. הקמת מרכז צפון אמריקני רב-תחומי לפיתוח מנהיגות מקצועית.

ההגירה המתגברת של יהודים מאמריקה הלטינית לצפון אמריקה מחייבת את הממסד היהודי לפתח אסטרטגיות חדשות על מנת לשלבם הן לצורך חיזוק הקהילה היהודית והן לניצול היכולות המיוחדות שלהם להעמקת הקשר עם הקהילה ההיספאנית

סין והודו. במסגרת זו יש לשים דגש על דרגי ביניים ואישים בעלי השפעה שהשפעתם עשויה להתגבר בעתיד. מומלץ לפתוח מרכזי תרבות יהודיים-ישראליים בבייג'ינג ובניו דלהי (על פי המודל של מכוני גתה הגרמניים והמכונים לתרבות צרפת בעולם). מכוני אלה יציעו לימודי עברית, קורסים מרוכזים לדיפלומטים ואנשי עסקים; הרצאות על דת והיסטוריה היהודית; סמינרים ודיונים בנושאי ישראל והתפוצות.

דברי הסבר: מגמת העלייה בתחום הכלכלי, הגיאוגרפי פוליטי במקביל למעורבות גוברת במזרח התיכון של מדינות אסיה ובמיוחד הודו וסין מחייבת את ישראל להיערך במקביל לקיום מאמץ מרבי לשמור על היחסים המיוחדים עם ארצות הברית ולטפחם.

המלצות מדיניות ביחס לנישואים בין בני זוג יהודים ללא יהודים בארה"ב

א. מחקרים מעידים על כך שהחיבור של אחוז מסויים מקרב הגברים היהודים הלא-אורתודוקסים בארה"ב ליהדותם מהווה אתגר. אלה אינם משקיעים בהעמקת הזהות היהודית בקרב ילדיהם, כל עוד הם נוהגים כחסרי דת. מבחינתם הקו האדום הוא פנייה לדת אחרת ואז זה עלול להיות מאוחר מידי. לכן, יש לבצע מחקר מעמיק כדי לזהות דרכים חדשות שעשויות לסייע בחיזוק הזהות היהודית של קבוצה זו, גם כאשר מדובר בגברים הנישואים לבנות זוג יהודיות ובמיוחד כאשר מדובר בגברים הנישואים לבנות זוג שאינן יהודיות.

ב. יש לעודד את גיורם של בני ובמיוחד בנות זוג לא יהודים הנישואים ליהודים.

דברי הסבר: על פי המחקר הקיים משפחות שבהן בני הזוג הלא יהודיים התגיירו, מחויבות באופן דומה מאוד ליהדותם למשפחות שנישאו בתוך הקהילה היהודית מבחינת המעורבות בחיים היהודיים.

בצפון אמריקה שהשפעתה הולכת ומתגברת.

יש לתאם את המאמץ של יהדות התפוצות לטיפול באוכלוסיות העניות בישראל עם ממשלת ישראל, תוך הסתייעות בסוכנות היהודית ובג'וינט.

דברי הסבר: דו"ח ה-OECD קובע כי על פי רמת ההכנסה יותר מ-20 אחוז מתושבי ישראל הם עניים. לפי דו"ח הביטוח הלאומי, שמבחין בין רמת הוצאה לרמת הכנסה מתוך 20 האחוזים הללו רק 12.6 אחוזים מתושבי ישראל חיים מתחת לקו העוני על פי רמת ההוצאה המשפחתית. חלק ניכר מאוכלוסיית העניים הכללית משתייכת למגזר החרדי ולמגזר הערבי, שאינם משתתפים באופן שוויוני בכוח העבודה. האחריות לתיקון המצב מוטלת על ממשלת ישראל. פעולה לא מתואמת מצד קהילות יהודיות עלולה לפגוע במאמץ לשלבם בשוק העבודה.

על רקע התפתחויות שליליות ביחס לקהילות היהודיות באירופה, ועל מנת להתמודד עם אתגרים חדשים, מומלץ להקים גוף ביצועי מתאם כלל-אירופי. במידת הצורך הגוף המתאם יגבש אסטרטגיה יהודית כלל אירופאית כנגד צעדים לאסור ריטואלים דתיים יהודיים כמו ברית מילה ושחיטה כשרה וכנגד התגברות רטוריקה ומעשים אנטישמיים.

דילמות מדיניות בתחום הגיאוגרפי-פוליטי

איומים ביטחוניים וסוגיות אסטרטגיות:

1. האם על ישראל לתקוף לבדה את איראן במקרה שתסיק כי תוכנית הגרעין שלה חצתה את "הקו האדום"?
2. כיצד להוסיף ולבלום העברת נשק מתקדם לחיזבאללה מבלי להיגרר למעורבות במלחמת האזרחים בסוריה ומבלי להידרדר למלחמה בצפון?
3. כיצד למנוע הפעלת נשק כימי סורי נגד מטרות ישראליות ונפילתו של נשק כזה בידי ארגוני טרור?
4. כיצד לבלום את איומי הטרור מסיני?
5. כיצד להתנהל מול החמאס, להרתיעו ולשמור על הפסקת האש בגבול עזה?
6. כיצד לבנות מערכת מדינית וביטחונית שתעניק הגנה לקידוחי הגז ולערוצי הובלתו?
7. מיהו הלקוח האידיאלי לגז הישראלי ומהם נתיבי האספקה המועדפים על ישראל לייצוא גז?

ישראל מול שכניה:

8. כיצד להיערך לאפשרות התפרקותה של סוריה והפיכתה למדינה כושלת?
9. כיצד להוסיף ולשמור על הסכם השלום עם מצרים ולחזק עימה את שיתוף הפעולה הביטחוני?
10. כיצד להוסיף ולתמוך בשרידות ממלכת ירדן, בביטחונה, כלכלתה ויציבותה?
11. כיצד להוסיף ולאושש את היחסים עם טורקיה בעקבות התנצלות נתניהו על פרשת המשט?

12. כיצד יש להתייחס ל"אביב הערבי" ולעליית האסלאם הפוליטי באופן שישרת את האינטרס הישראלי?

13. האם יש בידי ישראל והעם היהודי יכולת למתן את איבת הרחוב הערבי שהשפעתו על מדיניות המשטרים הערביים גוברת?

הסכסוך הישראלי-פלסטיני:

14. מהי הדרך הנכונה והטובה ביותר להחיות את תהליך השלום ולהפכו לאפקטיבי?
15. מהם הפרמטרים המועדפים על ישראל של הסכם קבע עם הפלסטינים?
16. האם ישראל מעדיפה חלופה שונה מהסכם קבע: ניהול הסכסוך, הסדרי ביניים, מהלך חד-צדדי?
17. כיצד לרתום את מצרים ומדינות ערביות נוספות באופן מועיל לתהליך השלום?

משולש היחסים:

ירושלים-ווישינגטון-יהדות ארה"ב:

18. כיצד מוסיפים לשמור על הברית האסטרטגית עם ארה"ב מבלי לוותר על אינטרסים ישראלים מהותיים?
19. כיצד "משכנעים" את ארה"ב להוסיף ולהיות גורם נוכח ודומיננטי באזורנו?
20. כיצד נעזרים ביהודי ארה"ב מבלי לדחקם לעמדה לא נוחה מול הממשל או מול שאר אזרחי ארה"ב?

מעמד ישראל בזירה הבינ"ל:

21. האם וכיצד ניתן לקדם את מעמדה הבינ"ל של ישראל, מבלי להתקדם להסכם ישראלי-פלסטיני?

דברי ראש הממשלה כפי שפורסמו בהודעת מזכיר הממשלה בתום ישיבת הממשלה מיום 23 ביוני 2013:

"יד. ראשי המכון למדיניות העם היהודי, ה"ה דניס רוס, סטוארט אייזנשטאט, אבינועם בר יוסף ועינת וילף, מסרו לממשלה הערכה שנתית שגובשה על ידי המכון, לשנים 2013-2014.

בסקירתם התייחסו הדוברים, בין השאר, לאתגרים העומדים בפני מדינת ישראל נוכח השינויים המתחוללים באזורנו וכן לנוכח השינויים המתחוללים בזירה הבינלאומית.

הדוברים עמדו גם על הצורך להתמודד עם השינויים הדמוגרפיים בארה"ב אשר בעטיים מתגברת השפעתם של מרכיבי אוכלוסייה ואלטיות חדשות שאין להם מסורת של תמיכה בישראל. כן נמסר על השינויים החלים בקהילות היהודיות בארה"ב ובאירופה ועל התרופפות היחס של קהלים יהודיים למדינת ישראל והצורך לחזק מימד זה.

בנוסף עמדו הדוברים על הצורך להעמיד משאבים ולפתח כלים לעיצוב מדיניות ישראלית לנוכח השינויים העוברים על אזורנו, על המערכת הבינלאומית ולנוכח הצורך בהגברת המאמץ לשמר הקשר עם יהודי התפוצות. הודגש במיוחד הצורך לפתח כלים להגברת המאמץ לשימור מעמדה של ישראל ברחבי העולם, לרבות בקהילות היהודיות ולהיאבק במהלכים לדה-לגיטימציה של ישראל ולחרם נגד ישראל.

ראש הממשלה סיכם את הדיון ואמר:

דה-לגיטימציה הינו תופעה חמורה ביותר. מדובר במערכת ההסתה המנוהלת נגד ישראל והעם היהודי במטרה לערער על עצם קיומה של מדינת ישראל כמדינת הלאום היהודי ועל זכותה להגן על עצמה

מפני אויביה. לצערנו, מדובר בגל, שבשנים האחרונות הולך ומתגבר.

לאורך תקופה ארוכה נעשים מאמצים רבים, הן על ידי ממשלת ישראל והן על ידי ארגונים בישראל ובעולם, כדי להתמודד עם התופעה.

אולם, כדי להביא למיטוב (אופטימיזציה) המאמצים יש לשפר התיאום בין הגופים השונים הפועלים בתחום באמצעות תכנית פעולה כוללת.

אני רוצה להודות למכון למדיניות העם היהודי ולראשי המכון, סטוארט אייזנשטאט, דניס רוס ואבינועם בר יוסף, על פעילותם הענפה והמבורכת בעניין זה. לאור הנתונים שהציגו אנשי המכון בסקירתם:

- הטלתי על המשרד לנושאים אסטרטגיים את האחריות הכוללת למאבק בדה-לגיטימציה, לרבות תיאום המאמצים עם הארגונים בישראל ובעולם להתמודדות עם התופעה המכוונת נגד ישראל והעם היהודי.
- במסגרת תפקידו, המשרד לנושאים אסטרטגיים יקים וירכז מטה מקצועי למאבק בדה-לגיטימציה. אנו נדאג שיועמדו לרשות המשרד הסמכויות והכלים הדרושים למילוי משימה חשובה זו.
- המשרד לנושאים אסטרטגיים יהיה אמון על פיתוח אסטרטגיה ודרכים למאבק בדה-לגיטימציה ויפעל ליישומם."